

MARCEL ODEN

KL FA R.

**BLOEMLEZING VAN
EEN BROODSCHRIJVER**

**Aan mijn jaargenoten,
School voor de
Journalistiek,
Utrecht, lichting 1981**

KLAAR.
Marcel Oden
ISBN 9789083186962

'Klaar' kun je lezen als gedrukt boek en als e-book.

Bestellen: www.oden.nl

Gedrukt: € 9,97 (bijdrage druk- en verzendkosten),

E-book: gratis

De knipsels van de artikelen vind je op www.oden.nl

Dat wil zeggen de stukken zoals verschenen in krant
of blad, met plaatjes.

Leuk als je reageert: marcel@oden.nl

Punt

Mijn broek hield ik op met de pen. Als journalist, copywriter en meer in die sfeer. De AOW-leeftijd ga ik achter de schrijfmachine niet halen. Geen zin in. Geen droog brood meer mee te verdienen. Al neemt het stokje over.

Wat nu? Weet ik nog niet. Eerst maar eens een terugblik.

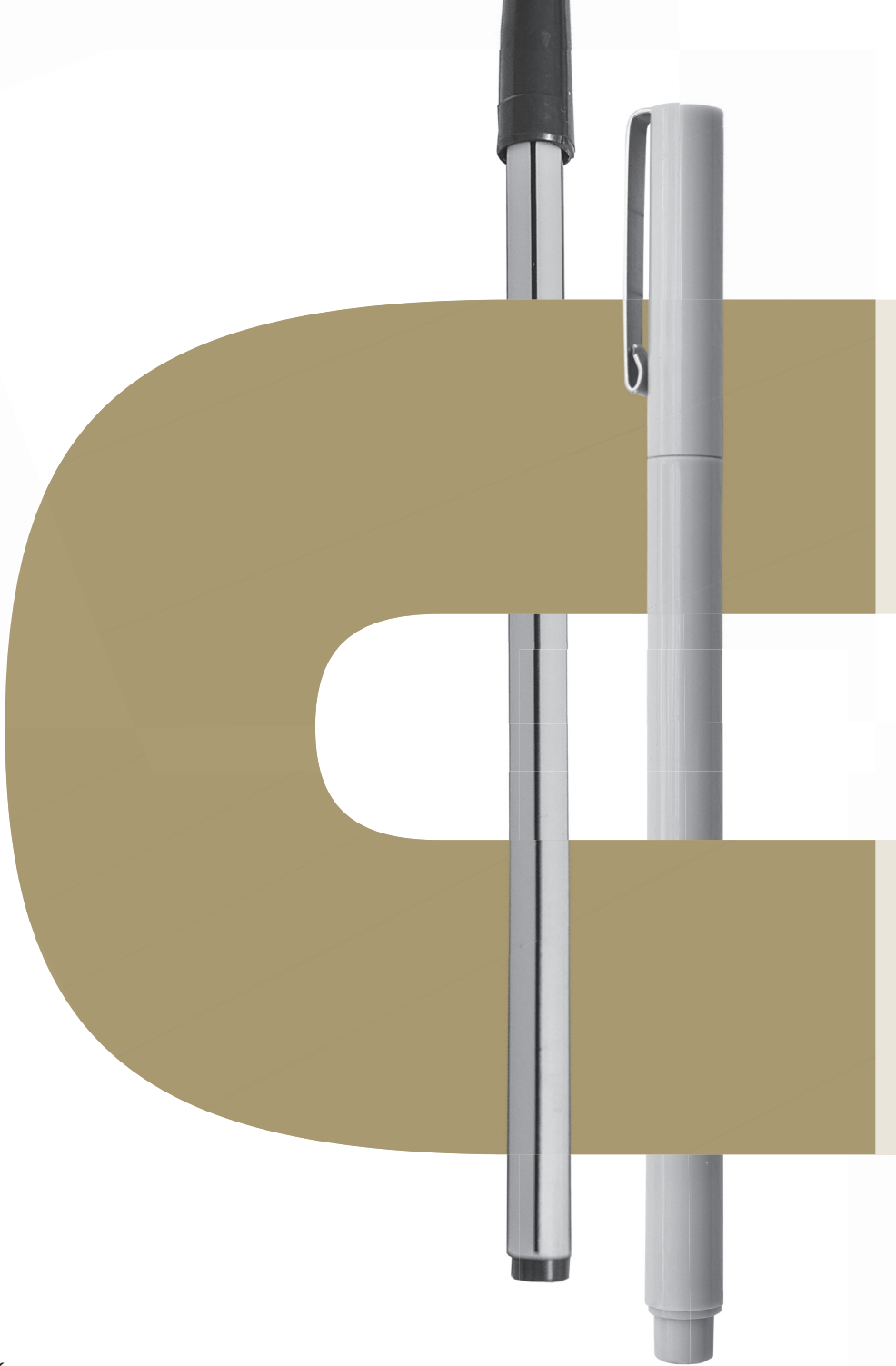
Nieuwsgierig wandelde ik door mijn archief. Van mijn eerste publicatie, in de Wieringer Courant, een verslag van de Dag voor de Arbeid, tot en met mijn laatste, in de Nederlandse Boekengids, een essay over complotten en windmolens.

De komende pagina's zijn een greep uit een dikke veertig jaar broodschrijven. Acht stukjes en stukken. Een rare, een grappige, een goed gelukte. Vooral journalistiek. De kost verdiende ik met schrijven voor bedrijven. Die commerciële teksten bespaar ik de lezer.

Tussen de regels door iets over de making of. In de nastoot wat er ná het artikel met al die mensen, dieren en dingen gebeurde.

Leesplezier.

Marcel Oden, najaar 2023

Dank

Wim, Anneke, Fred, Felix, Roel, Gerbrand, Marleen! Jullie scherpten mijn pen.

Wim Verhoeven, docent School voor de Journalistiek Utrecht. Op mijn zeventiende zat ik bij je in de klas. Mijn teksten waren nog van beton. Je kunt het creatiever opschrijven, liet je zien.

Anneke Bouman, mentor School voor de Journalistiek Utrecht. Jij, vrouw met groot hart, gaf me enig zelfvertrouwen.

Fred Allers, voorlichter FNV. 'Schrijven doe je met je heupen', orakelde je. Dat zinnetje hangt als een wolkje boven mijn hoofd, nog steeds.

Felix Kaplan, tenniscoach. Na 27 jaar Sovjet-Unie wist je: 'Waarheid laat zich niet vangen, maar je kunt haar wel geloofwaardig maken'.

Roel Dalhuisen, vormgever. Kijken, leerde ik van je. En schrijven begint met kijken. Ook verder dan je neus lang is. Want, zo stond onder al je e-mails, onder het plaveisel ligt het strand.

Gerbrand Bakker, schrijver. Door je boeken te lezen en met je bevriend te zijn, snapte ik dat jij een schrijver bent en ik een tekstschrijver. Zoiets als het verschil tussen een kunstschilder en een huisschilder.

Marleen Janssen, geliefde. Je liet me weten wat je ervan vond, van alles wat je las, ook mijn stukjes. Dat behoedde lezers voor een heleboel onzin.

Veel dank.

Een leven vol spanning en gevaar

Piet Laros, communist

Interview

Wieringer Courant, 1982

1.

VOORSPEL

Hij ontving geen journalisten meer, zei hij aan de telefoon. Ik vertelde dat ik er “eentje van de bakker” was, uit de Beltstraat in Hippolytushoef. Daar, “op” Wieringen, woonde en werkte Piet Laros een eeuw geleden, in de jaren twintig en dertig. Tussen de arbeiders van de Zuiderzeewerken werd de Brabantse boerenzoon anarchist. Hij luisterde in Hotel de Haan naar pianospel van mijn oma Trijntje Oden-de Haan bij de stomme film in Hotel de Haan, at het Wieringer roggebrood van bakker Oden, mijn opa Jaap. ‘Nou ja, eh, als je van Trijn en Jaap bent.’ Komen mocht ik.

Een jarenvijftigflat in een onbestemde wijk in Utrecht. In de woonkamer hing een portret van hem in concentratiekampkieren. Buchenwald, 1943. Hetzelfde laaiend vuur in de ogen. Rond de mond iets droeviger.

In 1982, op 81-jarige leeftijd, was Piet Laros *older, wiser, sadder*. Tegen de fascisten in Spanje gevochten, legendarisch geworden als Hollander Piet. Verzetsheld, concentratiekamp. Stateloos, ook na de oorlog nog. Maar altijd blijven strijden.

Piet Laros keek terug. Niet verbitterd, wel teleurgesteld. ‘Nog steeds oorlogen en Derde Wereld.’

‘Als ik alles geweten had was ik nooit van Wieringen weggegaan’

De Utrechter Piet Laros (81) vertrok in 1936 als één van de eerste Nederlanders naar Spanje om daar in de burgeroorlog tegen de fascistische Franco te vechten. Daarvoor woonde hij jarenlang op Wieringen waar hij als arbeider aan de Zuiderzeewerken meewerkte. Een beslissende periode voor zijn verdere leven als communist en bovenal antifascist. Onlangs werd er nog een film over zijn leven en dat van nog vier oude communisten gemaakt, *De Berg* van regisseur Gerrard Verhage. Een leven, zoals Laros zelf zegt, vol spanning en gevaar. ‘Als ik alles geweten had, was ik nooit van Wieringen weggegaan. Dan had ik het wat gemakkelijker gehad.’

‘Ik ben geboren en opgegroeid in Kaatsheuvel in Brabant. Mijn vader was schoenmaker en bezat ook wat land. Hij wilde altijd dat ik boer werd. Er was echter geen zout in de pap te verdienen in dat droge zandland daar. De rijke boeren hadden een grote macht over je en je was een soort slaaf van ze. Bovendien was er weinig plezier te beleven in Brabant en je wilde als jongeling toch ook eens een keer dansen en naar de bioscoop. Dus toen mijn vader overleed, zei ik tegen mijn moeder: ‘Verhuur die boel maar, ik ga naar Wieringen toe.’ Er was daar genoeg werk en de lonen waren redelijk. Ik heb mijn plunjezak gepakt en ging met een paar jongens uit Kaatsheuvel mee die er al werkten. We landden aan in Van Ewijcksluis waar een aannemer net bezig was “de kleine Afsluitdijk” aan te leggen. Ik kon gelijk werk krijgen en zodoende maakte ik dus de hele wording van die dijk mee.’

Vreemd

‘Het was een heel vreemde wereld bij de Zuiderzeewerken. Je kwam met allerlei mensen in aanraking. We woonden daar in polderketen en er werd veel gedronken. Zo’n polderkeet was eigenlijk tegelijkertijd een café en de keetbaas probeerde je uit te buiten. Dus als je niet oppaste hield je niet veel geld over. Polderjongens werden we genoemd. We stonden bekend als ruw en minderwaardig. Alleen voor het zware

werk waren we goed. Die keetbazen en aannemers hadden heel wat macht. De vakbonden waren nog onmachtig en je had geen rechten. Als het slecht weer was kreeg je niets uitbetaald en ze konden je ontslaan wanneer ze wilden. We pikten dat allemaal omdat het loon goed was en je zo weer nieuw werk kon vinden.’

Evenals andere polderjongens vestigde Laros zich later Hippolytus-hoef. Toen hij op Wieringen kwam woonden er 3000 mensen, toen hij wegging 6000. Deze enorme toevloed van “vreemd” arbeidersvolk werd door de Wieringers zonder weerzin opgevangen. ‘Ondanks het feit dat ik anarchist was, was ik toch wel goed ingeburgerd. Het Wieringer volk was gemoedelijk en stond tolerant tegenover nieuwkomers. De mensen waren niet gelovig en de kerk heeft nooit veel invloed gehad op Wieringen. Dat lag me wel want ik was atheïst en zag het geloof als opium voor het volk. En als ze wel gelovig waren kon je er tenminste vrijuit met ze over discussiëren.’

Domela Nieuwenhuis

Op Wieringen kwam Laros ook in aanraking met het anarchisme van de arbeiders uit de Drentse venen. ‘Door het onrecht dat ik in Brabant zag had ik een enorm rechtvaardigheidsgevoel. Ik had daardoor al wel revolutionaire allures toen ik op Wieringen kwam. Politiek was ik echter nog niet geschoold. Mijn grote nieuwsgierigheid over wat er in de wereld gebeurt bracht me in contact met het anarchisme van Domela Nieuwenhuis, voor wie ik tot op de dag van vandaag een grote eerbied en bewondering heb. Zijn anarchisme was geweldloos en voor een maatschappij zonder regering. Een soort commune-idee. Ik ging veel naar bijeenkomsten van bijvoorbeeld Anton Schermerhorn. Zo werd ik op den duur deel van de vrij grote anarchistische beweging op Wieringen.’

Naar de gevangenis

In 1933 werd Laros veroordeeld tot veertien maanden gevangenisstraf voor het uitdelen van politieke pamfletten. ‘We hebben na de munitie op het marineschip De Zeven Provinciën in Nederlands-Indië een actie gevoerd in Den Helder. We hadden pamfletten laten drukken die we

onder het marinepersoneel uitdeelden. ‘Colijn zijn woord is moord, moord’ en ‘Nederlands-Indië vrij van Holland nu’ stond erop. Via dat schip probeerden we de Nederlandse bevolking te wijzen op de misstanden die er in Nederlands-Indië heersten. Tenslotte waren zij daar medeverantwoordelijk voor. We zijn door twee mariniers verlinkt en door de politie gepakt. Ik kon de pamfletten bijtijds onder mijn jack stoppen zodat ze me niets konden maken. Mijn drie vrienden werden echter wel gevangengenomen. Eén van hen, Roel Drent, was suikerpatiënt en ik was bang dat hij zou sneuvelen. Ik heb het toen als verdachte voor hem opgenomen en moest voor het gerecht verschijnen. Uiteindelijk werd ik in hoger beroep veroordeeld tot veertien maanden gevangenisstraf met aftrek van zeven maanden voorarrest. De aanklacht bevatte meineed, omdat ik op het politiebureau gezegd had dat ik onschuldig was en later alles bekende om Roel te helpen, huisvredebreuk en opruiing. De publieke tribune was afgeladen en ze gooiden rode tulpen naar beneden. Ik heb me omgedraaid en de vuist gezet waarna de tribune ontruimd werd. Het was één groot drama.’

Ruggegraat

In de gevangenis werd de anarchist communist. ‘In die tijd was de Rijksdagbrand in Duitsland. Daarbij werden communisten opgepakt waaronder de Bulgaar Dimitrov. Deze man heeft een enorme invloed op mij gehad. Tijdens het proces naar aanleiding van de Rijksdagbrand ging hij zelf over tot het aanklagen van zijn eigen feitelijke aanklagers: Hitler, Göring en Goebbels. Het was een man die werkelijk ruggegraat had. Uit zijn boeken en uit andere communistische werken die ik van de gevangenisdirecteur mocht lezen, concludeerde ik dat het anarchisme niet te verwezenlijken was. Ik heb echter nooit spijt gehad van mijn anarchistische periode want ik heb er mijn scholing en politieke vorming aan te danken. Domela Nieuwenhuis, Anton Constandse en andere anarchisten, zijn mijn leermeesters geweest.’

‘Toen ik in de zomer van 1934 vrijkwam hebben de anarchisten op Wieringen een feest voor me georganiseerd in hotel De Haan. Er waren ook communisten bij, en Hoekstra, de voorzitter van de communistische partij op Wieringen, had donders goed in de gaten dat ik veranderd

was. Twee dagen later stond hij bij me op de stoep. Hij zei: ‘Piet, je moet maar lid worden van de partij, je hoort nu bij ons’. Ik deed het, op voorwaarde dat de communisten op Wieringen zich gingen scholen. De anarchisten waren veel beter geschoold en wisten dingen dan ook veel beter uiteen te zetten. Ik heb nog cursussen in café Scheltus gegeven tot 1935 toen ik een baan kon krijgen bij een hoofduitvoerder in Vianen. Daar ben ik weer weggegaan toen ik ontdekte dat de hoofdboekhouder fascist en ringleider van de NSB in Vianen was. Ik ben in Utrecht gaan wonen en actief geweest in de anti-fascistische beweging daar. Een paar maanden later vertrok ik naar Spanje om tegen Franco te vechten.’

Op de fiets naar de oorlog

In de anarchistische beweging werd Laros al geconfronteerd met de gebeurtenissen in Spanje. ‘Toen de wettige regering aangevallen werd door Franco’s troepen moest ik gewoon naar Spanje om het volk en de regering te helpen. Van de communistische partij mocht ik niet eens. Ik heb mijn partijboekje ingeleverd en ben op de fiets naar Parijs gegaan. Later heeft de Komintern (internationale communistische beweging, red.) alle communisten opgeroepen om naar Spanje te gaan. Bij familie van een oude kennis, die inmiddels al naar Spanje was vertrokken, kreeg ik onderdak. Die mensen brachten me in contact met een steuncomité. Daar ben ik medisch en psychologisch goedgekeurd waarna ik met de trein naar Marseille ben gegaan. Van Marseille ging het per schip naar Valencia. Een schip dat later werd getorpedeerd door een Italiaanse onderzeeboot. Uiteindelijk vochten we met anderhalf miljoen soldaten tegen Franco!’

De vermoeide Laros zakt met rode ogen achteruit in zijn stoel. ‘We verloren de strijd omdat we te weinig wapens hadden, maar laten we er maar over ophouden. Ik word hier veel te geëmotioneerd van.’ In 1938 ging Laros terug naar Nederland. Als stateloos burger. Hij mocht niet meer stemmen en niet aan politiek doen.

In 1977 keerde de anti-fascist twee keer terug naar Spanje toen hij actief was in de “Actie Fuego”, met het doel de anti-fascistische beweging in

Spanje en de gezinnen van de politieke gevangenen van het Franco-regime financieel te steunen. ‘Samen met nog twee mensen van de actie moesten we in Nederland ingezameld geld overhandigen aan vertegenwoordigers van de anti-fascistische beweging. De tweede keer zijn we gepakt door de Guardia Civil. We werden afgevoerd naar het politiebureau waar we in hokken werden vastgehouden en verhoord. Ze maakten ons uit voor terroristen. Een agent schreeuwde: ‘Ik zal er persoonlijk voor zorgen dat jullie hier vier jaar gevangen zullen zitten!’ We zeiden tegen de agenten dat het geld voor politieke gevangenen bestemd was en dat we vertegenwoordigers waren van een humanitaire beweging.’

Dezelfde fascist

‘s Nachts werden we naar de officier van justitie gebracht. Hij vroeg ons of we geslagen waren door de politie en voor wie het geld bestemd was. Hij stelde een rapport op dat we ondertekenen moesten. Toen waren we vrij en hebben het land verlaten. Het land waarin ik veertig jaar geleden gevochten heb en drie keer gewond ben geraakt, het land waarin ik een compagnie onder me had waarvan verschillende soldaten gesneuveld zijn. In het politiebureau had ik in feite met dezelfde fascist te maken waartegen ik veertig jaar geleden gevochten heb. Er is ons vaak verweten dat we avonturiers waren, maar dat is onzin. Mensen die dat zeggen weten niet wat idealisme is. Die lui die vrijwillig naar de Koreaanse oorlog gingen, dát waren avonturiers! We zijn niet naar Spanje gegaan voor ridderkruizen en medailles. Ik heb ze wel, maar ik draag ze niet eens.’

In de tweede wereldoorlog ging Laros in het verzet. In 1942 werd hij door de Duitsers gearresteerd. Drie jaar concentratiekamp in Buchenwald volgde. ‘Ik heb in het kamp nooit gedacht dat ik het niet zou overleven. Ik had de wil om te overwinnen. Lichamelijk hebben ze me geknakt, maar politiek hebben ze me nooit kapot kunnen krijgen. Als je drie klappen met een knuppel had gehad, moest je proberen om de vierde ook nog te kunnen verdragen. Ik heb de hoop nooit verloren. Ik hoop nu nog. Ik hoop op een betere maatschappij. We hebben echter wel wat bereikt. Al die sociale rechten, die hebben wij destijds verworven. Nu beginnen ze die rechten weer af te brokkelen.’

Hoewel zijn ideaal, een communistische staat op basis van het marxistisch leninisme nooit is verwezenlijkt, is Laros niet verbitterd. 'Ik had liever gezien dat er inderdaad een communistische staat gevestigd zou zijn, mede dankzij mijn inspanningen, maar ik ben toch tevreden over mijn leven. Als ik morgen weer twintig was zou ik nog scherper in de strijd staan. Ondanks alle verdachtmakingen dat ik een avonturier en een terrorist was, ben ik mijn idealen trouw gebleven. Er zijn nog steeds misstanden en massa's fascisten in de wereld, maar we hebben toch wat bereikt. Ik ben niet verbitterd maar wel een beetje teleurgesteld. We zitten nu nog met kernwapens, oorlogen en met een Derde Wereld.'

NASPEL

Piet Laros overleed op 95-jarige leeftijd, op nieuwjaarsdag 1997, in een bejaardenhuis in Nijkerk.

Doorgaan tot het einde

Cees Veldboer, boer
Miniportret
Noordhollands
Dagblad, 1983

2.

VOORSPEL

Zoals je leert autorijden ná je examen, door veel kilometers te maken, word je journalist in de praktijk, niet op een school. Na mijn studie aan de School voor de Journalistiek begon ik als redacteur bij het Noordhollands Dagblad. Samen elke dag een krant maken, zo kreeg ik het vak in de vingers.

Op mijn Puch reed ik achter het Noordhollandse nieuws aan. Nieuws, dat was bijvoorbeeld meneer Van der Molen uit Wervershoof die zijn honderdste molen had gebouwd, van luciferhoutjes. Het interview duurde drie uur. Na afloop vroeg mevrouw Van der Molen wat het kostte, het stukje in de krant. Ik zei: doe maar 25 gulden en ze pakte haar portemonnee. Ik lachte: nee, joh.

Veel van die stukjes heb ik gemaakt. Ogenscheinlijk onbeduidende artikeltjes waren het vaak. “Twee-kolommers” meestal. Het “haakje” doorgaans een of ander jubileum. Maar je kon er het leven zelf in lezen.

De mooiste. Een tip uit Tuitjenhorn. ‘Onze opa snijdt al 75 jaar kool’. Ik naar dat dorp, op de 50cc door de velden, en ja hoor, daar stond hij: 87, voorovergebogen in een akker vol kolen, pet op, kapmes in de hand. Hij was nog nooit in de grote stad geweest.